

Z powodu nieregularnego uczęszczania na obrady izby deputowanych, pan Dupin oświadczył: »Cpieszałość członków podwójną przynosi izbie stratę: drogiego czasu i uszczerbek w moralnem znaczeniu. Deputowani którzy są obojętni względem dobra publicznego, tak mało zasługują na zaufanie publiczne jak niewierni mandataryusze.«

Pod tytułem budżet czytamy w dzien: *Temps* co nast: »Ogrom budżetu wszystkich zdumiewa: 1,132,626,618, fr. nierachując wto zwyczajnych i nadzwyczajnych kredytów! Nigdy jeszcze, nawet i za czasów Cesarstwa kiedy państwo 110 departamentów liczyło, nie ponosił kraj tak wielkich ofiar, jakich teraz rząd wymaga. Ogromny ten ciężar uciska kontrybuentów, domagających się zmniejszenia, jak deputowanych chcących zaprowadzić oszczędność i ministrów utrzymujących się tylko o tyle przy styrze rządu, o ile mogą lud i izbę ułagodzić. Ale cóż i jakim oszczędzić sposobem? Ministerium żadnych nie czyni redukcji, izba zmniejsza pensye z krzywdą niektórych urzędników, a kraj nie wielkie odnosi korzyści. Dwa są sposoby zmniejszenia budżetu: zredukować wydatki a pomnożyć dochody. Administracyjna rewolucja jest u nas potrzebną. Niech rząd buduje nowe drogi, kanały i t. d. a dochody będą się pomnażały.«

Tenże dziennik mówi w innym artykule: »Mocarstwa utrzymują wojska na stopie wojennej; sprawa wschodu może nieprzyjazne stosunki Europy zawikłać; wiosna jest niedaleką, a kwestye między mocarstwami są liczne i nader trudne do rozwiązania; pora roku będzie sprzyjać operacyom wojennym, od dwóch lat tak często wznawianym. Ztąd się pokazuje że o rozbrojeniu pomyśleć nie można. (G. P. S.)

Turcy utrzymywali swe panowanie nad podbitymi pokoleniami za pomocą dwóch dzielnych sprężyn, to jest, religijną wiarę i organizacją wojskową, obie utraciły swą godność. Póki zwyciężali, wierzyli jako fataliści, w szczęśliwą gwiazdę i w pewnem przekonaniu, że zwyciężą i do wiecznego używania pozostaną, rozwinieli odwagę wyróżniającą tę nadziei. Drżał świat przed napacją tych uzbrojonych fanatyków.

Prócz tego, mieli pewny rodzaj ustawy feudalnej, która wszystkich obowiązywała do służby wojennej, tym sposobem łączyła

ich wszystkich wspólnie wraz z panującym i nadawała im pośród podbitych ludów postać wojska na stopie wojennej; lecz wraz z zwycięztwami, wiara w szczęście zwolna zniknęła, a fatalizm nieszczęścia zajął ję miejsce; każde nieszczęście, którego doznał ogrom tego Państwa, wstrząsało moralną podstawę, na której ten gmach spoczywał; z drugiey strony ustawa feudalna i połączenie militarne utraciły swe żywioły. Janczary tworzyli jeszcze resztę dawnego systematu; lubo dla Sultana straszni, ale dla kraju rzeczywiście byli potrzebni; zmuszali oni swego panującego, który się uważał samowładnym, do szanowania zwyczajów swego ludu, składali oni korporacyą, która nie naradzała się, ale w interesie dawnych Muzułmańskich uprzedzeń z pochodniami petecye podawała, a mieczem prawa dyktowała, była narzędziem przez które panujący z ludem był w jedności i był groźnym za granicą. Mahmud zniszczył Janczarów, aby samowładnie panować, a przez to byt państwa stawil na kartę. Można jeszcze więcej przytoczyć powodów tego upadku, a mianowicie bezpośredni wpływ Muzułmańskiej religii; gdyż wielożęństwo osłabia naród. Z powyższych okoliczności objaśnia się szybkie zwycięztwo Ibrahima baszy w malej Azji; duma i fanatyzm Arabów jest za niem, którzy się mszczą za swe długie uciśnienia; grób święty jest w jego mocy, Ulemowie nie są mu przeciwni; Chrześciance wiedzą, że basza, ze swemi poddanemi, bez względu na różnicę wyznania zarówno się obchodzi, a pobity Turek widząc walące się Państwo, któremu sultan dał mundur Europejskiego kroju i obcą karność, nie bierze się do broni; lecz mówi: »Tam wysoko tak jest napisano.«

Z tem wszystkiem nie chcemy wróżyć, polityka, geniusz i szczęście, mogą stojące nad przepaścią państwo ratować, ale zadane rany pozostaną. Skutki tego zdarzenia nie dadzą się jeszcze obrachować, to tylko daje się już teraz z pewnością oznaczyć, że polityka Europejska opuści kolej, którą szła przez 30 miesięcy i powróci do naturalnego swego zawodu. Kwestye rewolucyjne, są bliskie końca; nie zasady, ale interessa ścierać się odtąd będą; zachód przestanie być przedmiotem i miejscem rozpraw; wschód zapewnia teraz bogaty plon wypadków.»